

แนวการปฏิบัติที่ดี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ
Zero waste บ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

Best Practices for Solid Waste Management of a Zero Waste
Model Community: A Case Study of Ban Huai Nam Khun
Village No. 17 Mae Fa Luang Subdistrict Mae Fa Luang
District Chiang Rai Province

จิราพร แก้วคำแพง*

Jiraporn Kaewkhampeang

นวลนภา จุลสุทธิ**

Nualnapa Chullasutti

ประยูร อิมิวัตร์***

Prayoon Imiwat

(Received: 19 November 2024; Revised: 8 April 2025; Accepted: 10 June 2025)

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานภาครัฐ, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Graduate Student, Master of Public Administration, Program in Public Administration, Faculty of Political
Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

Corresponding Author Email: jajajaneja001@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Asst. Prof., Ph.D., Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

Email: nualnapa.chull@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Assoc. Prof., DPA, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

Email: prayoon6318@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการขยะชุมชนดำเนินการตามแนวคิด ทฤษฎีการจัดการ POLC ได้แก่ (1) การวางแผน (Planning): ผู้นำชุมชนได้วางแผนการจัดการขยะในเบื้องต้น นั่นก็คือ การคัดแยกขยะ 4 ประเภท ตามหลัก 3R (2) การจัดองค์การ (Organizing) : ได้กำหนดหน้าที่ของสมาชิกทุกคนคือการคัดแยกขยะและ จัดการขยะในครัวเรือนของตนเอง และได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดการขยะในของชุมชน (3) การนำ (Leading) : ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการจัดการขยะ ได้กระตุ้นจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชน และได้ให้สมาชิกในชุมชนเข้า ร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ (4) การควบคุม (Controlling) : ชุมชนให้ความสำคัญกับการประเมินผลลัพธ์และ ตรวจสอบ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ในการให้ความช่วยเหลือวางแผนและประชุมต่างๆ อีกด้วย สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จพบว่า มีปัจจัยภายในได้แก่ ปัจจัยภายใน (1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก POLC (2) ผู้นำชุมชน มีจิตสาธารณะและให้ความสำคัญกับปัญหา (3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน ส่วน ปัจจัยภายนอก คือ (1) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้และงบประมาณ และรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ส่งผลช่วยให้ชุมชน ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะมูลฝอย (2) ความยั่งยืนการดำเนินงานชุมชนปลอดขยะโดยการดำเนินการจัดการขยะครบวงจรอย่างต่อเนื่องและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับ

คำสำคัญ: แนวทางการปฏิบัติที่ดี, กระบวนการจัดการ, ขยะมูลฝอย, ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

Abstract

This research aims to: 1) study the waste management process in the Baan Huai Nam Khun community, Village No. 17, Mae Fah Luang Subdistrict, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province, and 2) identify success factors in waste management in this community. The results indicate that the community waste management process follows the POLC management theory, including: (1) Planning: Community leaders plan initial waste management steps, primarily waste sorting into four categories following the 3R principle. (2) Organizing: All members are assigned roles in waste sorting and managing their own household waste, and a waste management committee has been established within the community. (3) Leading: Community leaders and the waste management committee encourage awareness among members and promote participation in waste management-related activities. (4) Controlling: The community places importance on evaluating outcomes and inspections, with support from the Mae Fah Luang Subdistrict Administration Organization for planning assistance and meetings.

Success factors include both internal and external components. Internal factors are (1) adherence to the POLC waste management process, (2) dedicated community leaders prioritizing the issue, and (3) strong community cooperation. External factors are (1) continuous support from local administrative organizations, providing knowledge and budgeting for problem-solving and data collection to aid analysis, contributing to the success of community waste management, and (2) the sustainability of waste-free community practices, including source waste reduction, recycling, reuse, and public campaigns promoting correct waste separation. Knowledge dissemination on waste management practices is also emphasized.

Keywords: Best Practices, Management Process, Solid Waste, Success Factors

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นหนึ่งในวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งในแต่ละปีมีขยะเกิดขึ้นราว 28.7 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2564) พบว่า มีการคาดการณ์ว่าปริมาณขยะในประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3-5% ต่อปี โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ส่งผลให้ปัญหาขยะที่เกิดขึ้นมีปริมาณสูงตามไปด้วย และจำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้การจัดการขยะมูลฝอยต้องใช้ทรัพยากรและงบประมาณจำนวนมาก เช่น ในปี 2564 กระทรวงมหาดไทยรายงานว่าประเทศไทยใช้งบประมาณในการจัดการขยะราว 2 หมื่นล้านบาทต่อปี โดยเน้นที่การเก็บรวบรวม ขนส่ง และกำจัดขยะในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ขยะส่วนใหญ่ราว 60% ถูกนำไปฝังกลบ ซึ่งวิธีนี้มีข้อจำกัดด้านพื้นที่และอาจก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบ

สถานการณ์ขยะในจังหวัดเชียงรายในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทางภาคเหนือ ปัญหาขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวและการขยายตัวของชุมชน โดยจังหวัดเชียงรายมีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ยอยู่ที่ 2,000 ตันต่อวัน ซึ่งราว 60% เป็นขยะอินทรีย์ ขณะที่ขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ เช่น พลาสติก โลหะ และขยะพิษที่ต้องการการกำจัดเฉพาะทาง ก็มีสัดส่วนที่สูงขึ้นตามการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ในปี 2565 องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายรายงานว่า จังหวัดเชียงรายใช้งบประมาณสูงถึง 500 ล้านบาทในการจัดการขยะ ทั้งการเก็บรวบรวม ขนส่ง และกำจัดให้ถูกต้อง เพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ชุมชนบ้านห้วยน้ำซุ่น หมู่ที่ 17 มีตลาดชุมชนขนาดกลาง ร้านจำหน่ายสินค้าและบริการจำนวนมาก ประกอบทั้งเป็นชุมชนทางผ่านของเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดขยะมูลฝอยตกค้างในชุมชนเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลสถิติขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านห้วยน้ำซุ่น มีประชากร 12,875 คน ซึ่งสร้างปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ย 12,334 ตันต่อเดือน (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง, 2567) ชุมชนบ้านห้วยน้ำซุ่น หมู่ที่ 17 จึงได้ให้ความสำคัญเรื่องการจัดการขยะในชุมชนเป็นอันดับแรก เพื่อแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน เริ่มต้นด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางตามหลัก 3Rs เช่น ขยะรีไซเคิลที่สามารถนำไปขาย ขยะอินทรีย์ที่สามารถนำไปทำปุ๋ยหมัก และขยะที่ต้องกำจัดอย่างเหมาะสม ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

ในการฝึกอบรมและให้ความรู้ ทำให้ชาวบ้านสามารถบริหารจัดการขยะได้อย่างเป็นระบบโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ เยาวชน และประชาชนทั่วไป การบริหารจัดการขยะที่บ้านห้วยน้ำซุ่นดำเนินการมีการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะที่ถูกต้อง การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสร้างระบบการจัดการขยะที่โปร่งใส ทำให้การจัดการขยะในชุมชนมีความเป็นระเบียบและยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ ประชากรในชุมชนยังช่วยกันลดปริมาณขยะด้วยการเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิต เช่น การลดการใช้พลาสติกและการหันมาใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

สถิติและแนวโน้มการจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จจากการดำเนินงานพบว่า การจัดการขยะในชุมชนบ้านห้วยน้ำซุ่นสามารถลดปริมาณขยะที่ต้องกำจัดลงได้ถึง 40% โดยเฉพาะขยะที่ย่อยสลายได้ซึ่งสามารถนำไปผลิตเป็นปุ๋ยได้ และขยะรีไซเคิลที่ถูกคัดแยกแล้วนำไปขายต่อ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า แนวทางนี้จึงกลายเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้จากความสำเร็จของบ้านห้วยน้ำซุ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนและการใช้หลักการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้การจัดการขยะในชุมชนประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง การให้ความรู้และกระตุ้นให้ประชาชนมีบทบาทในการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางมีส่วนช่วยลดภาระการจัดการขยะของรัฐในระยะยาว ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการเสนอแนวทางด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ดีและมีคุณภาพเพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำซุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

2.2 เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านห้วยน้ำซุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

3. ประโยชน์ของการวิจัย

3.1 เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

3.2 เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

3.3 สามารถนำบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนอื่น ๆ

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ด้านเนื้อหา

4.1.1 มุ่งศึกษากิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ตามกระบวนการจัดการ POLC มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ “การวางแผน” (Planning) “การจัดองค์การ” (Organizing) “การชี้นำ” (Leading) และ “การควบคุม” (Controlling) เป็นแกนหลักในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากิจกรรม 5 ประการ ดังนี้

4.1.1.1 สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน

4.1.1.2 การวางแผนดำเนินการของผู้นำชุมชน (การวางแผน Planning)

4.1.1.3 การปลูกฝังความรู้และการมอบหมายบทบาทหน้าที่กับประชาชนในชุมชน (การจัดองค์การ Organizing)

4.1.1.4 การกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชน (การนำ Leading)

4.1.1.5 การประเมินผลและตรวจสอบ (การควบคุม Controlling)

4.1.2 วิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่

4.1.2.1 ปัจจัยภายใน

1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย

2) ผู้นำชุมชน

3) ความร่วมมือของประชากรภายในชุมชน

4.1.2.2 ปัจจัยภายนอก

- 1) การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) ความยั่งยืนการดำเนินงานชุมชนปลอดภัย

4.2 ด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ได้รับเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบ ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รับรางวัลชุมชนปลอดภัยรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ระดับประเทศ ชุมชนขนาดใหญ่ (L) จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปี 2565

4.3 ด้านประชากร

4.3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย

4.3.1.1 แกนนำของชุมชน จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน

4.3.1.2 ตัวแทนของประชากรในชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่ คณะทำงานที่เป็นแกนนำของชุมชน เช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 17 ผู้ทรงคุณวุฒิ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ และ ตัวแทนกลุ่มเยาวชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 13 คน

4.3.2 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

4.3.2.1 กลุ่มผู้ดำเนินงาน จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน

4.3.2.2 ผู้จัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาโดยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 2 คน

4.3.2.3 เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 9 คน

4.4 ด้านเวลา

งานวิจัยฉบับนี้มีขอบเขตการศึกษาด้านระยะเวลาในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 - กันยายน พ.ศ.2567

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามถึงโครงสร้างในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยประสานงานการเข้าสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่ระบุ จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเพื่อสรุปผลวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อแรก

2) แบบสนทนากลุ่ม Focus Group ในการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยประสานงานนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่ระบุ จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเพื่อสรุปผลวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่สอง

5.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวการปฏิบัติที่ดี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ Zero waste บ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 วิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ น่าเชื่อถือและแม่นยำ ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน และแกนนำการจัดการขยะบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ประเด็นที่ชัดเจน ผู้ศึกษาดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตัวเอง

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มีส่วนในการสนับสนุนให้การดำเนินการจัดการขยะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจำนวน 6 คน โดยใช้เครื่องมือคือแบบสนทนากลุ่ม ซึ่งกำหนดประเด็นการสนทนาไว้เป็นประเด็นๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่งเสริมการจัดการขยะชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ให้ประสบความสำเร็จ

3) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ในประเด็นของชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการขยะคือชุมชนบ้านห้วยพงษ์ ตำบลวังศาลา จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อใช้เปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะ

5.3 ขอบเขตพื้นที่ ระยะเวลาเก็บข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาวิจัย แนวการปฏิบัติที่ดี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ Zero waste บ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่ พฤศจิกายน พ.ศ.2566 - กันยายน พ.ศ.2567

5.4 การจัดทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

5.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับประชากรในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจึงมีวิธีการ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และแจกแจงความถี่ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน เพื่อสรุปกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยตามกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการ มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย

5.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องในการการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การสนทนากลุ่มให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบและอธิบายประเด็นคำถาม ตามกิจกรรมหลักของกระบวนการจัดการ มีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกภาพและบันทึกเสียง เพื่อความสะดวกและถูกต้องของการบันทึกข้อมูล ระหว่างการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถเลือกตอบข้อคำถามใดก็ได้และสามารถปฏิเสธการตอบคำถามในประเด็นใดก็ได้เช่นกัน ตามความสมัครใจ และสามารถเสนอประเด็นอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อการ

ประเมินผลการดำเนินการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบบ้านห้วยน้ำขุ่นหมู่ที่ 17 ได้อย่างอิสระ ภายใต้กรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยกำหนดระยะเวลาดำเนินการไม่เกิน 2 ชั่วโมง จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่บันทึกไว้มาถอดความบรรยาย แล้วสรุป Focus Group ประเด็นหลักและประเด็นสำคัญตามการประเมินผล โดยวิเคราะห์เพื่อหาจากสนทนากลุ่มและประกอบกับการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเขียนในรูปแบบการเขียนความเรียง

6. ผลการวิจัย

6.1 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ใช้ทฤษฎี POLC ที่มี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่:

6.1.1 การวางแผน (Planning): ชุมชนเริ่มต้นด้วยการวางแผนคัดแยกขยะตามหลัก 3R โดยมีการร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนและสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง รวมถึงศึกษาดูงานจากแหล่งอื่น ๆ ทำให้เกิดการตระหนักและสนใจในเรื่องความสะอาด

6.1.2 การจัดองค์การ (Organizing): มีการให้ความรู้และมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการคัดแยกขยะและจัดการเบื้องต้น โดยได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงมีการแบ่งหน้าที่โดยตัวแทนกลุ่มในชุมชน

6.1.3 การนำ (Leading): ชุมชนได้กระตุ้นจิตสำนึกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประเมินบ้านสะอาดและการสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการดูแลสภาพแวดล้อม

6.1.4 การควบคุม (Controlling): มีการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการขยะในชุมชนอย่างต่อเนื่อง หากประสบผลสำเร็จชุมชนจะได้รับรางวัลและความพึงพอใจจากสมาชิก นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

6.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบล แม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ปัจจัยที่ช่วยให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ จนได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ระดับประเทศจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประจำปี 2565 ประกอบด้วย

6.2.1 การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงแผนงานและกิจกรรมที่ช่วยชุมชนจัดเก็บข้อมูลและคัดแยกขยะเป็น 4 ประเภท ทำให้เกิดความตระหนักและมีวินัยในการจัดการขยะ

6.2.2 ความยั่งยืนในการดำเนินงานชุมชนปลอดขยะการปลูกฝังจิตสำนึกในการคัดแยกขยะให้แก่เยาวชนผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการสร้างวิทยากรรุ่นใหม่ ช่วยส่งเสริมการดูแลสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

7. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาแนวการปฏิบัติที่ดี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ Zero wasteบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

7.1 กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการ POLC ของ Louis A. Allen (1958 อ้างถึงใน อรณิชา คชนา, 2562, น. 34) ได้กำหนดไว้ โดยมีกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

บทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นมีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และใช้ทักษะการเจรจาเพื่อดึงดูดความร่วมมือจากสมาชิกชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ มีศิริ (2559) และ สิทธิสมบูรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์ (2555) ที่เห็นว่า ผู้นำที่เข้มแข็งและใส่ใจปัญหาจะช่วยสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความร่วมมือของประชากรในชุมชนสมาชิกในชุมชนร่วมมือกันในการจัดการขยะอย่างมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนได้รับรางวัลและเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ความร่วมมือนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ มีศิริ (2559) และ จารุณี วงศ์สี (2549) ที่พบว่า ความร่วมมือและจิตสาธารณะของประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะ

7.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ปัจจัยที่ช่วยให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการขยะจนได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 ระดับประเทศจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประจำปี 2565 เกิดจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ โดยหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ได้เข้ามาสนับสนุนความรู้และงบประมาณ และโครงการพัฒนาอดอยตุง (อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) เข้ามาช่วยกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการขยะ และชุมชนเองก็มีส่วนร่วมในการรายงานข้อบกพร่อง และสะท้อนปัญหาอุปสรรค ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานให้หน่วยงานภายนอกได้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการขยะและการประกวดโครงการชุมชนปลอดขยะ การสนับสนุนจากภายนอกนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ มีศิริ (2559) ที่พบว่า องค์การภายนอกช่วยสร้างความตระหนักและสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กิจกรรมที่ช่วยชุมชนจัดเก็บข้อมูลและคัดแยกขยะเป็น 4 ประเภท ทำให้เกิดความตระหนักและมีวินัยในการจัดการขยะ และความยั่งยืนในการดำเนินงานชุมชนปลอดขยะการปลูกฝังจิตสำนึกในการคัดแยกขยะให้แก่เยาวชนผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการสร้างวิทยากรรุ่นใหม่ ช่วยส่งเสริมการดูแลสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากสรุปผลการศึกษาเรื่อง แนวการปฏิบัติที่ดี การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ Zero waste บ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ 17 ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการศึกษา และนำไปสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

8.1.1 นำผลการวิจัยเสนอให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจในประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย หรือชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดความคิดริเริ่มในการประยุกต์จัดการปัญหาขยะมูลฝอยของพื้นที่ตนเองให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

8.1.2 นำผลการวิจัยเสนอหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ หน่วยงานภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่ขององค์กรนั้น ๆ โดยสามารถใช้ ผลการวิจัยเป็นแนวทางให้เกิดประโยชน์กับการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานนั้นๆ ได้

8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นเพียงการถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยเพียงชุมชนเดียวเท่านั้น ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

8.2.1 ควรศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยจากชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้เห็นถึงมุมมองด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น

8.2.2 ควรศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยจากหน่วยงานภาครัฐเพิ่มเติม เพื่อนำมาสนับสนุนกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนในบริบทการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะมูลฝอย. สืบค้นจาก http://pcd.go.th/info_serv/waste_rubbish.htm
- กิตติ มีศิริ. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเขตไพเราะ 3,4,5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จารุณี วงศ์สี. (2549). ทูทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิทธิสมบูรณ์ เจริญพาณิชย์พันธ์. (2555). กระบวนการจัดการขยะอินทรีย์ฐานศูนย์ในชุมชนเขตไพเราะ 3-4-5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง. (2567). สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล. สืบค้นจาก <https://www.maefaluang.go.th/data.php?id=2>
- อรณิชชา คชนา. (2562). การบริหารจัดการงานสวนป่าในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.